

Dåpssamlingar i Den norske kyrkja

Hans Austnaberg, professor i praktisk teologi
hans.austnaberg@vid.no

Introduksjon

Ein obligatorisk dåpssamtale før dåp blei ikkje innført i Den norske kyrkja (Dnk) før på slutten av 1960-talet (Bispemøtet 1982), men idag kan den seiast å vera institusjonlisert som eit fast møtepunkt mellom kyrkja og foreldra til dei som skal døypast. Medan den gjennomsnittlege oppslutninga om trusopplæringstiltak er ca 25 % (Birkedal, Leganger-Krogstad, and Austnaberg 2017:268), har dåpssamtalen 100 %. At dåpsprosenten har gått drastisk ned dei siste 10-15 åra, òg mellom Dnk sine eigne medlemmer, er ei stor utfordring, men i dåpssamtalen har kyrkja ennå ein unik mulighet til å møta alle medlemmene som skal ha dåp for sine barn. Det gir perspektiv på kor viktig dette møtepunktet er.

Dette møtet mellom kyrkja og foreldra før dåp skjer ikkje berre gjennom dåpssamtalar. Mange kyrkjelydar inviterer fleire foreldre til ei felles samling før dåp, og det er denne dåpssamlinga artikkelen fokuserer på. Årsrapporten for Stavanger bispedømme konstaterer at «stadig fleire kyrkjelydar arrangerer dåpssamling i staden for dåpssamtalar, for å kopla dåp tettare saman med trusopplæring» (Bispedømme 2016:21). Fleire av dei som skriv om dåpssamtalar refererer òg til at mange kyrkjelydar nå satsar på gruppesamlingar i samband med dåp. Kleiven seier endåtil at det var ei overraskande oppdaging for dei at dåpssamtalen i mange kyrkjelydar var erstatta med dåpssamling (Liudden 2014:107, Kleiven 2016:65). Sjølv om dåpssamlingar ikkje er ei heilt ny praksisform der lokalkyrkjelydar prøver å arbeida med dåpen på ein annan måte enn ved tradisjonelle dåpssamtalar, er denne samlinga ennå under utvikling, og derfor spesielt interessant å undersøkje. Gjennomgangen av litteratur omkring dåp og møtet med foreldra, viser at fokus i høg grad ligg på dåpssamtale og berre unntaksvis på dåpssamling (Jørgensen 2002). Det viser at det er behov for undersøkingar som spesifikt fokuserer på dåpssamling, slik eg gir eit bidrag til nå. Eg ønskjer i artikkelen å undersøkje kva moglegheiter dåpssamlinga som ei sjølvstendig praksisform gir, og eg ser dette i lys av litteratur om dåpssamtalen, sidan det ennå ikkje på norsk finst forskingsbidrag om dåpssamlinga. Hovudproblemstillinga fokuserer på kunnskaps- og læringssyn og eg vil utforska korleis formidling, sosialisering og aktiv deltaking samverkar i prestar og kateketar sine opplegg for dåpssamlingar. I forståinga av desse omgrepa byggjer eg på Fuglseth, Haakedal og Schmidt, som eg vil presentera i teorikapitlet nedanfor.

Materiale og metode

Artikkelen byggjer på eit delmateriale frå ei empirisk undersøking i totalt seks kyrkjelydar i Bjørgvin og Stavanger bispedømmer, i det Kyrkjerådsstøtta prosjektet «Det lutherske dåpssyn i trusopplæringa». I samarbeid med rådgjevarar for trusopplæring ved bispedømmekontora blei tre kyrkjelydar i kvart bispedømme kontakta, ut frå ein etablert kyrkjelydstypologi: ein folkekyrkjekyrkjelyd, ein arbeidskyrkjekyrkjelyd og ein bedehuskyrkjekyrkjelyd (Hegstad 2008:156-159). Kriteria var at by og land skulle vera representerte, og større og mindre kyrkjelydar. I kvar kyrkjelyd intervjuar eg sokneprest/prest og kateket/kyrkjelydspedagog, i alt 12 individuelle djupintervju.¹ Spørsmålå handla om deira dåpsforståing og korleis dei presenterer dåpen. Eg observerte fire dåpssamlingar, og det er i særleg grad dette observasjonsmaterialet eg brukar i artikkelen. I nokre tilfelle viser eg til utfyllande informasjon i intervjuar når det gjeld respondentane si dåpsforståing, men har ikkje i intervjuguiden spesifikke spørsmål til sjølve dåpssamlinga.²

Det empiriske materialet gjer det mogleg for meg å svara på kva kunnskaps- og læringssyn som ligg under og pregar dåpssamlingane, som forskingsspørsmålet fokuserer på. Med eit såpass avgrensa materiale blir dette likevel tentative funn. Målet er å presentera materiale og funn på ein slik måte at det gir gjenklang i andre si forsking og erfaring. Sjølv om eg vonar at innsiktene når lenger enn det partikulære i situasjonane som er skildra, har eg ikkje noko ønske om å generalisera, og eg er klar over at funna berre kan seia noko om mitt utval.³ Når det er sagt, vil eg likevel hevda at bidraget er viktig, sett i lys av manglande fokus på denne interessante delen av kyrkjelydane sitt arbeid med dåpsfasen. Det er eit første skritt inn i eit felt som til nå er lite utforska. Metodisk vil eg analysa og drøfta funna mine opp mot litteratur om dåpssamtalen. Det gjer eg ikkje for å tilbakevisa tidlegare forsking på dåpssamtalen, noko som heller ikkje er mogleg med mitt materiale. Det eg ønskjer, er å undersøka korleis møtepunktet mellom kyrkja og dåpsforeldra skjer på ein annan måte i dåpssamlingar.

Litteraturoversyn og teori

Det finst ein del føringar for dåpssamtalen i kyrkja sitt planverk.⁴ Sjølv vil eg hevda at Øystein Bjørdal sitt kapittel om dåpssamtalen i boka *Våre tider i Guds hånd* har påverka prestar i stor grad frå ho blei utgjeven (Bjørdal 1997). Boka er ei av få lærebøker som har tatt opp kasualia-handlingane⁵ samla og har stått på fleire av dei teologiske utdanningsinstitusjonane sine litteraturlister. Det finst ein del bidrag som gir praktiske råd til gjennomføring av dåpssamtalen: Boka *Himmelgaven* har delkapittel med forskjellige perspektiv, med særleg vekt på det metodiske (Akerø and Andersen 2002). Sjur Isaksen har gitt ut eit samtalehefte om dåpen, som òg inkluderer dåpssamtalen (Isaksen and Hodnefjeld 2015), og Runar J. Liodden presenterer korleis han sjølv som prest gjennomfører denne samtalen (Liodden 2014). Isaksen har òg skreive om dåpssamtalen, sett i eit omsorgsperspektiv (Isaksen 2016), og om kasualiatalar med fokus på sjelesorg (Isaksen 2014). Av empiriske undersøkingar om dåp og dåpsforståing kan Eva Reimers nemnast. Ho har empirisk materiale frå 15 dåpssamtalar i Sverige, der både foreldra sine synspunkt og prestane sine blir drøfta. Ho undersøker særleg prestane sine kommunikative strategiar i samtalen.⁶ Det er dei siste 10 åra blitt produsert mange masteroppgåver ved MF vitenskapelig høyskole som handlar om dåp, dåpsliturgi og dåpsforståing. Nokre av desse tar òg opp dåpssamtalen, anten som hovudtema eller som delperspektiv (Holdø 2008; Jansvik 2009; Tinderholt 2013). Hovudfokus for desse tre er dåpsforeldra sine perspektiv på dåp i vår postmoderne tid, men oppgåvene inneheld òg innspel til den formidlinga som skjer frå kyrkja si side.⁷ Rune Øystese fokuserer på dåpssamtalen gjennom å undersøka dåpsforeldre sine opplevingar og tankar om denne, slik det kjem til uttrykk i lite kyrkjeaktive dåpsmødre sine bloggar på nettet (Øystese 2013). Tormod Kleiven har levert eit empirisk bidrag til prestars og dåpsforeldre si oppleving av dåpssamtalar, men der har dåpssamtalene vore styrte til å fylgja eit utarbeida samtaleopplegg, der omsorg for barnet og foreldra si livshistorie blir sett i sentrum (Kleiven 2016).

Alle desse bidraga handlar om dåpssamtalen og mange av bidraga legg vekt på praktisk gjennomføring av denne. Det som er empiriske bidrag, undersøker dåpssamtalen mest frå dåpsforeldre sine synspunkt, sjølv om det innimellom blir referert til den rolla kyrkja sine representantar har i samtalen. Eg ønskjer her å gi eit empirisk bidrag av dåpssamlinga, sett frå kyrkja sitt perspektiv. Eg avgrensar meg til å seia noko om korleis dei kyrkjelege arbeidarane, her prest og kateket, legg opp samlingane og kva som kjenneteiknar desse. Sjølv om det ville vore interessant å undersøka korleis dåpsforeldra responderer på opplegget i dåpssamlingane, har eg i artikkelen lite fokus på dette. Grunnen er forskingsspørsmålet mitt og kva det empiriske materialet gjer det mogeleg å seia noko om.

Når eg skal undersøka kva kunnskaps- og læringssyn som kjem til uttrykk i dåpssamlingane, vil eg bruka omgrepa formidling, sosialisering og aktiv deltaking, slik dei blir brukte av Kåre Fuglseth, Elisabet Haakedal og Ulla Schmidt (Fuglseth, Haakedal, and Schmidt 2012:60-61).⁸ Omgrepa er henta

frå pedagogisk teori og dei nyttar omgrepa i sin analyse av lokale trusopplæringsplanar, der målgruppa er barn og unge. Eg relaterer dei same omgrepa til prestar og kateketar, som gjennomfører dåpssamlingane. I utgangspunktet skil Fuglseth m.fl. mellom formidlingspedagogikk og sosialiseringspedagogikk, men seier at sosialiseringa kan vera meir eller mindre passiv eller den kan vera ei aktiv deltaking (Ibid.:134). Eg bruker omgrepa her ut frå ei tredeling. Omgrepet «formidling» står for det lærarstyrte, autoritære, monologiske og ofte kognitivt orienterte. Språket er hovudreiskap. Det blir hevda at «[F]ormidling frå ein som har innsikt, kunnskap, erfaring og legitim autoritet og relevante dugleikar, kan og bør inngå [...]». «Sosialisering» står for læring gjennom å ta del i, erfara og vera til stades. Det er fokus på fellesskap og å kjenna tryggleik. «Aktiv deltaking» peikar på aktiv utforsking mellom dei lærande og praksisar, gjenstandar og personar. Her finn ein eit ønske om å sleppa dei lærande sine erfaringar og refleksjonar til i samtale. Forfattarane ser dei tre perspektiva som gjensidig utfyllande.

Berre formidling og reproduksjon av kunnskap utan forståing blir fort utan meining og demotiverande. Rein sosialisering utan nokon form for sjølvstendig forståing av kunnskap blir fort upersonleg. Aktiv deltaking føreset på si side både god formidling og eit inkluderande sosialt miljø (Ibid.:60-61).

Dei hevdar at det ikkje alltid er lett å skilja desse pedagogiske prinsippa klart frå kvarandre i planane og tolkar dette slik at kyrkjelydane opplever at dei treng fleire tilnærmingar. Omgrepa kan likevel seia noko om kor vekta ligg. I mi bruk av omgrepa vil eg undersøka både i kva grad dei kan seiast å vera til stades i opplegget på dåpssamlingane og kva som synest å bli særleg vektlagt.

Etter å ha presentert empiri frå fire dåpssamlingar, analyserer eg denne tematisk, i lys av litteratur om dåpssamtalen. I nokre oppsummerande refleksjonar prøver eg å svara på problemstillinga: Korleis samverkar formidling, sosialisering og aktiv deltaking i den gjennomføringa av dåpssamlinga som kyrkja sine representantar legg opp til?

Presentasjon av dåpssamlingane

Oscar prest og Ole kateket er førebudde i god tid. Eit stort teppe er lagt klart framme i arbeidskyrkja, og begge tar imot dåpsfamiliane i våpenhuset med smil og gode ord. Det viser seg at eit av barna skal døypast i ei anna kyrkje. Oscar reiser seg og fortel om soknet sine 10 000 medlemmer som alle er døypte og ein del av fellesskapet, sjølv om kanskje berre 150 kjem på gudsteneste i snitt. Han lyfter fram barna som viktige i gudstenesta, eit leiketeppe er plassert framme, og dei toler godt lyd i gudstenesta. Ole tar over og snakkar om trusopplæring og babysong, som foreldra blir inviterte til i dag. Han bruker muntre historier frå eige liv, deler ut ein CD og snakkar om dåpslyset, som minner om Jesus og dåpen. Oscar går så fram til døypefonten. «De må berre spørja undervegs om de lurar på noko,» seier han,⁹ men han legg ikkje eigentleg opp til dette. Han fortel om opplegget for gudstenestene, med dåp og nattverd, og gir praktisk informasjon om klokkeslett, dåpssakristi og prosesjon. Så heller han i dåpsvatn og forklarar dåpen som sakrament. Det er Gud som handlar i dåpen. Han gir oss sine gåver. Dåpskjolen er kvit fordi me blir tilrekna rettferd. Han går steg for steg gjennom dåpsliturgien og gir korte forklaringar. «Har de spørsmål?» seier han til slutt. Så tar Ole med seg dåpsfamiliane og går til underetasjen i kyrkja, slik at dei kan bli litt kjende med den opne barnehagen. Etterpå er det babysong på teppet framme i kyrkja.

Svein prest har dåpssamlinga åleine i ei trekyrkje på landet. Han startar med å seia litt om seg sjølv og så sjekkar han namna på dei som er komne med babyane sine. Dei skal ha dåp på forskjellige sundagar i forskjellige kyrkjer. Svein presenterer innhaldet i samlinga, tenner eit lys i lysgloben for kvart barn og ber ei felles bøn for barna. Praktisk informasjon tar mykje plass: om dåpssakristi, tidspunkt, prosesjon og gudstenesta. Så deler han ut eit ark med dåpsliturgien, går gjennom denne og kommenterer. At ein døyper små barn viser at dåpen er ei gåve. Ein får del i Guds rike. Ståande ved døypefonten snakkar han om sakramentet og korleis dei konkret skal stå når dei kjem fram, om

krossmerket og dåpsklut. «Barnet får tre ting i dåpen: Den Heilage Ande, det blir Guds barn og det blir ein del av kyrkja.» «Dåpslyset kan de tenna på dåpsdagane framover, men kanskje de heller vil leggja det i minneboksen til barnet, slik eg har gjort,» seier han. Han held fram med å snakka om fotografering og at dåpen er ei god gåve å leva i. Så gir han kvar familie ein CD med barnesongar og inviterer til babysong på måndagar. Fleire tiltak i trusopplæringa blir trekte fram. «De foreldre har ansvar for dette, men me som kyrkje vil hjelpa til.» «Har de spørsmål?» Til slutt repeterer han dei praktiske tinga, seier at gudstenesta varer ein time og ti minutt og spør kven dei har velt til fadrar. Han deler ut eit nytt ark med informasjon til fadrane. «Lukke til med førebuingane til dåpsdagen!»

I den nyoppussa trekyrkja midt i storbyen startar Nina kateket med å lesa opp namna og kor barna skal døypast. «Har nokon av dykk vore her før?» spør ho. Så fortel ho litt om kyrkja og korleis dei arbeider med barn og unge, før Nora prest overtar. Ho tar fram ein dåpsengel og slår rikeleg med vatn opp i døypefonten. Ho seier at dei alle har noko til felles. De har velt dåp og sagt eit «ja». «Gud vil alle menneske godt og har sagt ja til barnet ditt allereie.» Kva skjer når me ber barna til Gud? Svaret er at dåpsliturgien er felles, det som blir lese og bede, og ho vil teikna krossteiknet og døypa i namnet åt skaparen, frelsaren og livgjevaren. Det skjer noko i dåpen. Dåpen er ei gåve og Den heilage ande hjelper oss å tru. Jesus har sagt at me skal døypa og læra. Så går ho over til å snakka om nattverden og at mykje i kristendommen kan vera ubegripeleg. Krossteiknet er eit symbol frå dåp til gravferd. Dåpen er inngangen i kyrkja. At ho nemner kristne barnesongar blir ein overgang til at Nina går fram og syng «Sov du lille» (Norsk Salmebok 2013, no 589). Kantor kjem inn og akkompagnerer henne på piano. Nora held fram med å snakka om korleis barna prøver å etterlikna det som er viktig for foreldra, samstundes som ho fortel om trusopplæringsplanen til kyrkja. «Kyrkja er ein stad for dykkar barn og dykk sjølv.» Ho snakkar om dei tre konfirmantane ho skal døypa på sundag og om bøn, kveldsbøn og bordbøn. Ho ber så mødrene (det var berre mødre; seint i samlinga kom éin far) koma fram til lysgloben. Der blir dei oppmoda til å tenna eit lys for barnet sitt. Presten ber ei bøn frå boka *Arvegull* og nemner namnet til kvart av barna. Tilbake på plassane igjen held Nina fram med å snakka meir om trusopplæring, om invitasjonane dei kjem til å få i posten og om ulike tiltak, spesielt tilpassa dei yngste barna. Etter å ha delt ut IKO sin dåpsbrosjyre, er det babysong. Kantor kjem inn igjen og spelar til 5-6 korte songar. «Takk at de kom», seier Nora til slutt, «og velkommen tilbake hit.»

I den andre bykyrkjelyden eg gjorde feltarbeid, gjekk ansvaret for dåpssamlingane på omgang. Ein annan prest og kateket enn dei eg intervjuar, leia samlinga. Dei smilte og helsa på foreldra etter kvart som dei kom, men presten var opptatt med mange papir etter at dei hadde kome inn i kyrkja. Så starta han med å snakka om praktiske ting, litt om kva dåpen er og om trusopplæring. Det var ein ledig og munter gjennomgang, som han sa etterpå blei forkorta noko på grunn av mykje og vedvarande barneskrik. Han snakka om gudstenesta og at det var heilt greitt om nokon av barna skreik. Han delte ut dåpsliturgien på eit ark og hadde ein kortfatta gjennomgang. Så vende han tilbake til det praktiske og sa det var fint om nokon ville delta under dåpshandlinga. Han utfordra dei nokså direkte til å seia noko om korleis dei tenkte om fadrar og sa litt om fadderansvaret, som betyr meir enn å stå framme i kyrkja. Han tok med seg eit foreldrepar og babyen deira opp til døypefonten og viste krossteiknet; det viser kven me høyrer til i dåpen. Det blei snakka om dåpslyset og Jesus som verda sitt lys, om nattverd, som er for alle som har lyst, om prosesjon ut og bilete etterpå. Så vende han attende til kva dåpen er og understreka at ingen skal døypast på nytt om dei i ungdomstida har velt å gå bort for ei tid. Dåpen gjeld. Kateketen overtok så, med klokkespel. Ho snakka om babysong og invitasjonar til trusopplæringstiltak, om ei Facebook-gruppe dei kunne bli med i og om ei liste dei kunne skriva seg opp på dersom dei ville ha ein påminnings-SMS. Boka *Arvegull* blei delt ut og ho song «Kjære Gud, jeg har det godt» (Norsk Salmebok 2013, nr 773). Ein liten foldar med fadderbøn blei delt ut, og presten opna for spørsmål. To-tre praktiske ting blei spurt om. Dei avslutta rundt lysgloben. Først tende kateketen eit lys for foreldra, «dei glade og dei slitne», og så tende den eine av foreldra eller presten eit lys for kvart av barna, medan ho song: "NN, NN, NN, Så godt å se deg. Gud er glad i deg." Ho stod nært inntil kvart barn då ho song for dei. Dei avslutta ved å seia velsigninga saman («Velsign oss, Gud Fader...»).

Analyse og drøfting av det empiriske materialet

Eg vil i det fylgjande analysera og drøfta element i det empiriske materialet i lys av litteratur om dåpssamtalen. Tematisk vil eg først ta opp nokre element i opplegget for dåpssamlingar. Deretter analyserer eg sjølve samlinga, med tanke på korleis kommunikasjonen skjer, kva type praksis som går føre seg og korleis det teologiske innhaldet i dåpssamlinga blir presentert.

Opplegget for dåpssamlinga

Bjørddal oppmodar til å bruka dåpsliturgien aktivt i samtalen og seier at samtalen skal vera eit møte med Gud, eit møte mellom menneske, den må seia noko om kva dåpen er og om opplæring, noko om grunnlag for dåp og spegla sakramental glede (Bjørddal 1997:57-59). Mykje av dette finn me i det empiriske materialet, ikkje minst det at dåpsliturgien blir brukt som strukturerande basiselement i alle samtalanene. Jansvik hevdar at dåpssamtalen ideelt sett er tenkt å innehalda så mykje at det ikkje blir tid til alt (Jansvik 2009:4). Holdø seier at prestar strevar med det som er pålagt dei og på grunn av mangfaldige ønske, har ikkje samtalen fungert for nokon av partane (Holdø 2008:16, 31). Mitt inntrykk frå dåpssamlingane var ikkje at prest og kateket stressa for å få gjennomført det dei hadde tenkt, og utsegn frå foreldre i tidlegare undersøkingar viser at dei var nøgde med samtalen (Øystese 2013:161, Tinderholt 2013:62). Likevel kan det godt vera at det er for mange forventningar til samtalen frå kyrkja si side. Ut frå sitt empiriske materiale frå 2001 hevdar Holdø at prestar jobba åleine med samtalen, få brukte kyrkjerommet og svært få hadde særleg tid til å snakka om dåpsopplæringa (Holdø 2008:33-34). Min empiri viser at når det gjeld dåpssamlingar, går dette annleis føre seg. Berre i ei av fire dåpssamlingar var presten åleine.¹⁰ Elles var gjennomgåande kateket med. Om dette har ført til lengre dåpssamlingar eller at noko av tidlegare innhald er utelatt, kan eg ikkje svara på ut frå mitt materiale. For opplegget betyr dette at presten ikkje jobbar åleine med dåpssamlinga.¹¹ Kyrkjerommet blei gjennomgåande brukt og trusopplæringa fekk mykje plass, både gjennom kateketen sin grundige presentasjon av dei ulike tiltaka og gjennom praksis, t.d. babysong.

Jansvik hevdar at prestar undervurderer dåpsforeldra sine behov for praktisk tryggleik, og derfor meiner ho samtalanene bør skje i kyrkjerommet (Jansvik 2009:55). Dåpssamlingane skjer nettopp i kyrkjerommet og dette blei brukt på ein måte som sikta mot å gjera foreldra trygge i den komande dåpsgudstenesta. Tinderholt sitt empiriske materiale viser òg at den praktiske gjennomgangen var grundig (Tinderholt 2013:49). Utdeling av materiell under dåpssamtalen har vore vanleg i mange år (Holdø 2008:34). Dette skjedde òg i dåpssamlingane eg observerte: dåpsbok, CD med kristne barnesongar, ark med kristne symbol, ark med dåpsliturgi, dåpsbrosjyrer/-informasjon, ark om fadderoppgåver. Under observasjonen lurte eg på om dette kunne ha noko positiv betydning og eg undra meg på kvifor ikkje dei undervisningstilsette gjorde seg meir bruk av materialet dei delte ut. I Øystese si undersøking er det eit interessant funn at utdelt materiell gjennomgåande blir positivt mottatt av dåpsforeldra (Øystese 2013:165).

Organiseringa av innskriving til dåp ved eit sentralkontor (kyrkjetorg el.l.) ser ut til å føra til meir papirarbeid for å få oversyn over namn og spørja om kva familiar som er komne. Særleg der det var mange dåpsfamiliar til stades, opplevde eg det som eit forstyrrende element i starten av samlinga. Ein kan likevel sjå dette som ein mulighet for dåpsforeldra til, heilt i starten av samlinga, å koma til orde.

Monolog eller samtale?

Bjørddal hevdar med styrke at presten ikkje må vera belærande og føra ein monolog, men samtala med foreldra. Han medgir samstundes at det er vanskeleg. Han funderer på om foreldra ikkje har så mykje på hjartet, men meiner heller at dei har det, men har vanskeleg for å finna ord fordi dei ikkje er vane med å snakka om slike ting (Bjørddal 1997:53-54). Dette er i tråd med tilrådinga i NOU 2000:26, som peikar på at einvegskommunikasjon stenger for den gode samtalen (Andersen 2000:47). Prestane i Holdø sitt materiale ser dialogen i samtalen som viktig og har ønska dette, men situasjonen, tidsramma og tematikken har «resultert i det som likner mer på en enetale», hevdar ho

(Holdø 2008:35, 47). Det er ingen tvil om at eit hovudinstrykk frå dei observerte dåpssamlingane er monolog og massiv informasjon, sjølv om dette blir mjuka opp ved at prest og kateket vekslar på å ha ordet. Foreldra derimot får sjeldan ordet og tar sjeldan ordet. Tinderholt konstaterer ut frå sitt empiriske materiale at foreldra for det meste har ei passiv rolle (Tinderholt 2013:50).

Ein kan spørja seg kva grunnane til denne situasjonen kan vera. Det kan ha sin årsak i at fordi foreldra ikkje har eit utvikla språk for å uttrykkja seg om desse tinga, noko som kan vera eit resultat av minkande kunnskap om kristendommen i vår pluralistiske kontekst. Det kan òg ha sin grunn i sjølve situasjonen. Den ytre settinga for dåpssamlinga, med fleire små babyar til stades, gjer det vanskeleg å føra ein god samtale. I tillegg til at foreldra lett blir distrahererte viss deira eige barn er uroleg, gjer andre barn si skriking det vanskeleg å høyra kva som blir sagt. I to av fire samlingar var støynivået frå barna så høgt at eg i etterkant har problem med å høyra kva som blir sagt i audioopptaket. Det kan vera fordi tida er for kort til å skapa eit samtaleklima eller det kan ha sin årsak i tematikken og innhaldet. Holdø hevdar at kyrkja til nå har brukt «forklaring, belæring, informasjon og grensesetting» i dåpssamtalen. I vårt postmoderne samfunnsklima må dette erstattast av andre element, meiner ho (Holdø 2008:61). Ein mulig grunn til foreldra si passive rolle kan vera at foreldra ikkje tar ordet fordi prest og kateket ikkje forventar at dei skal delta i dialogen og dermed ikkje reelt legg til rette for dette. To gonger i løpet av dåpssamlinga sa Oscar at foreldra berre måtte spørja viss dei lurte på noko, men presentasjonsmåten hans la ikkje opp til spørsmål og kommentarar. Det verka som Oscar ut frå erfaring rekna med at foreldra sjeldan spurde om noko likevel. Sjølv med eit typisk samtaleopplegg som innhald i dåpssamtalene Kleiven har forska på, viste det seg at det var utfordrande for prestane å få til ein god dialog med foreldra om deira livshistorie (Kleiven 2016:52). Dette kan sjølvstundt ha å gjera med tematikken i dialogen, men synest å visa at det er utfordrande. I kyrkjelyden der dåpssamlinga blei avlyst to gonger i feltarbeidsperioden, har eg fått tilgang til manus for dåpssamling/dåpskurs. Nokre av elementa i dette manuset viser ein annan pedagogikk enn det eg har observert i dei andre dåpssamlingane. Foreldra blei plasserte på småbord i kyrkjelydssalen, med ein person frå kyrkja ved kvart bord som «gruppeleiar»/fasilitator. Det blei servert kaffe og frukt/kake ved borda og dempa barnemusikk i bakgrunnen. Ei slik organisering la opp til samtale i ein avslappa atmosfære. Dei har òg brukt ein to minuttars video med etterfylgjande samtale: «Hva ønsker du at ditt dåpsbarn skal få del i gjennom at det bæres til dåp?» I slutten av samlinga var kyrkjerommet arenaen, med samling rundt lysgloben og babysong. Kanskje kan element som dette leggja betre til rette for samtale?

Truspraksis

Tenning av lys i lysgloben skjedde i tre av fire dåpssamlingar. Dette var utforma som eit ritual, der nemning av barnet sitt namn var gjennomgåande. I ei av samlingane blei det òg tent lys for foreldra og ein bad velsigninga saman. Det skjer ei aukande institusjonalisering av lystenningsriten, hevdar Agedal (Agedal 2010:177), og det ser ut for at lystenning er lagt inn som eit liturgisk element i samlingane. Eg tolkar òg babysong som det å «gjera tru». Heile livet er med i songane ein då syng, det ordinære og gudstrua. I to av samlingane blei dette konkret gjennomført i sjølve samlinga, men òg i dei to andre blei dåpsforeldra spesielt innbedne til dette tiltaket. Begge tiltaka vitnar sterkt om at barnet er verdifullt og at barnet skal vera i sentrum. Praktisering av tru er viktig i trusopplæringsplanen (Kirkerådet 2010:14-15) og mange av tiltaka i kyrkjelydane har lagt vekt på praksisaspektet i trusopplæringa (Hegstad 2008:78). Det er godt mulig at trusopplæringsreforma har vore ein medverkande årsak til at det å «gjera tru» òg er tatt inn i dåpssamlinga. Truspraksis er eit viktig fokus i Holdø si oppgåve. Ho ønskjer at kyrkja skal vera kyrkje med sin eineståande bodskap, sine forteljingar, symbolspråk og ritual, men dette må gjerast slik at foreldra blir berørte og opplever ein transcendent augneblink. Dåpssamtalen kan gjerast til ein smakebit på trusopplæringa, gjennom lystenning med bøn og velsigning for familien eller ved å ha babysong som dåpssamtale. Berre slik kan dåpssamtalen vera ein døropnar til trusopplæringa i kyrkja, meiner ho (Holdø 2008:82, 62, 76-77). Mitt materiale viser at dei elementa Holdø etterlyser i dåpssamtalen, i stor grad er innarbeida i dåpssamlinga. Kanskje kan dette lettare gjennomførast i ei dåpssamling enn i ein ordinær

dåpssamtale? Ei av dåpssamlingane hadde òg ein solosong, som berørte på ein annan måte enn berre ord. Andre artifakt eg har observert blitt brukt i dåpssamlingane, har vore døypefonten, vatnet og krossteikninga. Det er naturleg at alle har referert til dette sidan gjennomgang av dåpsliturgien har vore strukturande for delar av samlinga. Ingen har likevel utnytta det liturgiske potensialet i desse elementa, ved å la foreldra få ei oppleving av det transcendent gjennom t.d. å få krossteikna seg sjølve med vatnet i døypefonten.

Det teologiske innhaldet i dåpssamlinga

«Sakramentets innhold og den hellige handling krever en form for nærhet og kommunikasjon før dåpen finner sted,» hevdar Bjørdal i sin gjennomgang av dåpssamtalen. Han gir innspel til innhaldsmoment, slik som vatnet, tilhøvet mellom dåp og nattverd, bevisstgjerung av foreldre på at å bera eit barn til dåpen kan vera ei trushandling, og han held fram vår felles truvedkjenning som grunnlag for dåp. Det gjeld å forenkla, fortelja og formidla rikdommen i dåpen og trua, seier han (Bjørdal 1997:54-57). Jansvik tenkjer at prestane først og fremst vil samtala om betydninga av dåpen, altså dåpsteologi (Jansvik 2009:60). I dåpssamlingane eg observerte, snakka presten mykje om dåpsteologi, med unnatak av presten i den eine bykyrkjelyden. For det var prestane som gjennomgåande gjorde dette. I intervju svara fire av seks kateketar at dei var usikre på dåpsteologi og at dei sjeldan snakka om anna enn praktiske sider ved dåpen og om trusopplæring.¹²

Oscar prest er den som gjer dette mest grundig og har mange moment med. For dei av dåpsfamiliane som ikkje er faste kyrkjegjengarar,¹³ kan nok fleire av formuleringane vera uforståelege: drikkevatnet vårt som «element i dåpen», «sakrament», «nådemiddel», Gud har gitt oss «moglegheit for å bli sette fri», dåp til «Kristi død og oppstode», den kvite dåpskjolen for dei som «er reinsa i Lammet sitt blod», «Kristus har vaska oss reine». Alt dette blei snakka om i ein samanheng, men likevel blei det ikkje gjort noko forsøk på å forklara innhaldet på eit enkelt språk. Svein prest prøver i større grad å forklara kva han legg i dei litt vanskelege orda: Truvedkjenninga er ein kort måte å seia kven Gud er. Forsakinga betyr at me seier nei til dei mørke kreftene. Sakrament er at Gud har lova å vera fysisk til stades. Krossmerket tyder at barna skal høyra til Jesus til evig tid. Gåvene me får i dåpen er Den heilage ande, det å bli Guds barn og bli ein del av kyrkja. Nora er meir antydande i dåpsteologien. Ho slår fast at før barnet blei fødd, har Gud sagt ja til barnet. Når me ber barnet til Gud i dåpen, skjer det noko, seier ho. Ho er lite tydeleg på kva dette er, utanom å seia at barna får Den heilage ande i dåpen, som hjelper oss å tru. Samstundes kan ho seia at barnet får ei trusgåve i dåpen. Barnet er det same etter dåpen, men samtidig har det skjedd noko usynleg. Ho snakkar om krossteiknet, men forklarar ikkje kva det inneber. Ho er tydeleg på at dåpen er inngangen til kyrkja og at barnet blir ein del av Guds familie. I dåpsorienteringa, som dei sender ut til foreldra, er ei av overskriftene «Kirkens syn på dåpshandlingen». Dåpen blir der definert som eit mysterium som det er vanskeleg å finna ord for å beskriva. Barnet blir reinsa ved ord, vatn og ande, og det blir «født på ny». Om hermeteikna skal vera eit sitat av førre dåpsliturgi eller om det signaliserer eit ubehag ved omgrepet, kan eg ikkje uttala meg om. Det heile blir summert opp med at «dåpen er starten på et liv sammen med Gud».

Ein kan undra seg på kva som kan vera årsak til skilnadene. Nora er prest i ein typisk bykyrkjelyd, medan dei andre arbeider i arbeidskyrkje- og bedehuskyrkjelyd. Det er rimeleg å forventa at Nora møter foreldre som er meir pluralistiske og at ho derfor har ein annan måte å formulera seg på. Viss det er ein rett analyse, kan det tyda på at kyrkjelydstype har innverknad på dåpsteologien, i alle fall på korleis denne blir formulert. Med så få case kan det heller ikkje utelukkast at personlegdom og kristen bakgrunn og utvikling har bidratt til skilnadene.

Sidan eg ikkje har intervju foreldra som var til stades på dåpssamlingane, kan eg ikkje uttala meg om kva dei forstod og ikkje av dåpsteologien som blei presentert. Med bakgrunn i kvalitativt materiale samla inn under arbeidet med hennar Phd-avhandling, hevdar Ida Marie Høeg at teologien i barnedåpen er vanskeleg for foreldre å forhalda seg til. Ho seier at «[S]ynspunktene går i retning av å forkaste kirkens teologi om barnedåp» (Høeg 2011:70).¹⁴ Holdø hevdar at foreldra er lite opptatt av kva kyrkja legg i dåpen (Holdø 2008:25), og meiner derfor at kyrkja må gjera eit val: «Det mest

nærliggende må være i møte foreldrene på det de er opptatt av, og på det de forventer i møte med kirken [...].» Hennes forslag er at presten ikkje må bruka dåpssamtalen til å forklara teologien, men bruka teologien sitt språk i form av liturgi, bønner og symbol (Ibid.:62). Kva vil det i så fall bety dersom dåpsteologien ikkje blir sett ord på i samlinga? Holdø stiller sjølv spørsmålet om kyrkja kan leva med at dei som kjem til dåp ikkje er meir bevisste på det teologiske innhaldet i dåpen, men meiner at det må finnast nye løysingar på dette (Ibid.:28). Dette reiser eit prinsipielt spørsmål om kven som skal avgjera innhaldet i dåpssamlinga: Skal kyrkja berre gi foreldra det dei søker og ønskjer å få møta? Tinderholt refererer til ein dåpssamtale der presten reflekterte rundt uttrykket «Guds barn» i (førre) dåpsliturgi. Han forklarar at barna har vore i Guds hand heilt frå unnfanginga, men samtidig blir det sagt at barnet blir Guds barn i dåpen, noko som er eit paradoks. «Da kan vi si det, at da blir det det det er.» Tinderholt kommenterer i etterkant at utsegna kan lesast som eit uttrykk for at kyrkja tilpassar budskapet til noko som er meir «lettsolgt» i eit individualistisk og sekularisert samfunn. Oppfordringa til feiring av barnet og at barnet blir det det er, stemmer med eit postmodernistisk syn på mennesket, hevdar ho (Tinderholt 2013:52-53).

Oppsummerande refleksjonar

I kva grad finn eg formidling, sosialisering og aktiv deltaking i opplegget for dåpssamlingane, dei tre omgrepa Fuglseth m.fl. meiner avdekkjer det underliggjande kunnskaps- og læringssynet til undervisningsmedarbeidarane?

Eg har vist at dåpssamlingane inneheld mykje av det Fuglseth m.fl. kallar formidling. Undervisningsmedarbeidarane styrer opplegget, det er kognitivt orientert og språk/tale spelar ei stor rolle. Mykje informasjon blir presentert på kort tid: om det teologiske innhaldet i dåpen, om dåpsliturgi, om praktiske forhold og om trusopplæringstiltak som foreldra blir inviterte til. Reimers fann i sitt materiale at nokre av prestane brukte opp mot 90 % av taletida i samtalen (Reimers 1995:113). Eg har ikkje telt minuttar av totaltid, men monologen var framtrédande i samlinga. Ein fare ved å involvera dåpsforeldra i liten grad er at dei blir publikum. Kyrkja sine representantar står fram som aktørane når det gjeld dåp. Dei er ekspertane. Ser ein dette i lys av forbrukarsamfunnet, kan det samanliknast med at kyrkja sel ei vare. Faren i dette er at overtvinga om at det er foreldra som er dei beste trusopplærarane for sine barn, som eg trur er gjennomgåande hos informantane, kjem i bakgrunnen. Likevel hevdar Fuglseth m.fl. at god formidling høyrer med og bør inngå. Isaksen understreker, i omtale av dåpssamtalen, at sjelesørgaren kan vera aktiv med kunnskap, kompetanse og det kan kallar eit «hermeneutisk partnerskap» med dei som deltar i samtalen. Det kan innebera undervisning om ritualet og andre punkt som kyrkja meiner bør stå på samtaleagendaen, utan at dette treng utelukka merksemd på dei andre sine behov (Isaksen 2014:46). Det er kanskje balansen mellom eigen agenda og merksemd på dåpsforeldra sine behov og det å la dei koma til orde som er utfordringa i dåpssamlinga? Det er rimeleg at utviklinga frå dåpssamtale til dåpssamling har forsterka preget av formidling, og at ein derfor må vera ennå meir oppteken av moglegheita for dialog og leggja til rette for dette i ei dåpssamling. I si empiriske undersøking av lyttarresepjon av preiker understreker Marianne Gaarden sterkt at det er tilhøyrarane som, gjennom sin subjektive meningsproduksjon, konstruerer si «eiga» preike. Det utelukkar likevel ikkje at det forkynnaren seier er viktig. Ho seier: «[...] prædikanten kan facilitere et rum, hvor kirkegængerne selv aktivt kan skabe mening i dialog med de udefrakommende ord.» (Gaarden 2013:138). I analogi med dette kan ein forstå formidlinga som ein nødvendig komponent i ei dåpssamling.

Formidlinga kan likevel ikkje stå åleine. Den må supplerast med sosialisering, fokus på fellesskap og det å kjenna tryggleik. Eg meiner å sjå mykje av dette òg i dåpssamlingane. Foreldra blei tatt imot med smil og gode ord. Som medlemmar i kyrkja blei det sagt at dei høyrde med i det store kyrkjefellesskapet, uavhengig av grad av kyrkjeleg aktivitet. Dei som underviste, delte av eigen personlegdom, livssituasjon og erfaring, ein føresetnad for at dåpsforeldra kan oppleve dei som nære, ifølgje Jansvik (Jansvik 2009:45). Solosongen i den eine samlinga rørte ved heilt andre kjensler enn berre ord, og la til rette for ei erfaring av det heilage (Akerø 2002:200-201). Dei som underviste

«såg» barnet, ikkje minst gjennom lystenning og babysong. Då eit av barna var uroleg, tok Oscar det på armen og gjekk rundt i kyrkja medan han formidla dåpsteologi. Øystese understrekar kor positivt det blir opplevd av dåpsforeldra at presten ser dåpsbarnet, gjennom å be for, halda eller gi merksemd på andre måtar (Øystese 2013:166), og dåpsforeldra i Kleiven si undersøking var gledeleg overraska over å møta ei kyrkje som brydde seg så mykje om omsorga for dåpsbarnet (Kleiven 2016:52). Ein kan likevel spørja seg om i kva grad språket som blei brukt i forklaringane av dåpsteologien verka sosialiserte. For å kunna ta del i og vera tilstades i presentasjonen, er det avgjerande at dåpsforeldra forstår kva som blir sagt. Her er det skilnader mellom prestane, slik eg har vist. Svein sine forklaringar av vanskelege teologiske utsegner på eit daglegdags språk verkar meir sosialiserte enn Oscar sin bruk av teologiske spesialuttrykk, som ikkje blei gitt noko forklaring. Kommunikative element som ikkje blir forstått av dåpsforeldra, bidrar ikkje til å skapa tryggleik og fellesskap.

Læring som sosialisering blir ennå sterkare understreka gjennom eit delaspekt av sosialisering, som her er kalla aktiv deltaking. Fuglseth m.fl. snakkar om ein «aktiv læringsdialog mellom den lærande og ulike meiningsberande element» (Fuglseth, Haakedal, and Schmidt 2012:61). Dette kom særleg til syne i samlingane rundt lysgloben, i nemning av namn, lystenning og bønner. I ei av dåpssamlingane blei dette så sterkt at ei av mødrene måtte gå for seg sjølv ei tid for å takla det kjenslemessige. Aktiv deltaking skjer òg i høg grad gjennom babysong, der foreldre og barn tar del i rørsler og song. Det å sleppa dåpsforeldra sine erfaringar og refleksjonar fram i samtale observerte eg ikkje som ein del av samlinga, men kateketen i ein av kyrkjelydane fortalde om interessante dialogar under matøkta på babysong.

Formidling, sosialisering og aktiv deltaking fungerer gjensidig utfyllande i opplegget på dåpssamlingane, men vekta ligg definitivt på formidling. Med eit så sterkt fokus på formidling, er det rimeleg å spørja kva det då er som ikkje får plass i dåpssamlinga? Spørsmålet er kva som er mulig å få gjennomført i éi samling. Både Øystese, Akerø og Kleiven føreslår to møtepunkt. Øystese understrekar at kyrkja må møta foreldra der dei er, og det krev ein open dialog. Då meiner han det er naudsynt å vurdera fleire møtepunkt før dåpsdagen, for å møta både foreldra og kyrkja sine behov når det gjeld dåp (Øystese 2013:170). Akerø hevdar at kyrkja misser noko svært verdfullt om ein nøyer seg med ei fellessamling før dåpen, og han argumenterer for ein dåpssamtale i heimen i tillegg (Akerø 2002:209). Kleiven meiner det optimale ville vera ei dåpssamling før gudstenesta og ein dåpssamtale med omsorgsaspektet som hovudfokus etter dåpen (Kleiven 2016:66). Nora fortel at dei først har ei dåpssamling for fleire kyrkjelydar og deretter har ho dåpssamtale individuelt med dei foreldra som skal ha dåp i «hennar» kyrkje. Å innføra to møtepunkt i samband med dåp er heller ikkje uproblematisk. Det viser erfaringa i kyrkjelyden som måtte avlysa dåpskurset to gonger og nå har vedtatt berre å satsa på individuelle dåpssamtalar. Spørsmålet er òg om foreldra vil prioritera å koma på to samlingar i samband med dåp, men det kan ein ikkje vita før det er prøvd ut. Viss dåpsprosenten går ned og antalet dåp minkar, vil det utfordra muligheten for å ha dåpssamlingar, som føreset at det er fleire foreldrepar som skal ha dåp innan ein rimeleg tidsperiode.

Eg har i artikkelen gitt eit empirisk bidrag til korleis Den norske kyrkja sine representantar (prest og kateket) legg opp og gjennomfører fire dåpssamlingar. Materialet er analysert og drøfta tematisk, sett i lys av føreliggjande litteratur om dåpssamtalen, men hovudfokus har vore å visa korleis dåpssamlinga framstår som ei eiga praksisform i arbeidet med dåp i lokalkyrkjelyden. Gjennom nokre oppsummerande refleksjonar har eg vist korleis kunnskaps- og læringssynet som ligg til grunn for og pregar dåpssamlingane, har eit sterkt fokus på formidling, sjølv om sosialisering og aktiv deltaking òg er til stades. Utfordringa er særleg å involvera dåpsforeldra i ekte dialog, der både kyrkja sine representantar og dåpsforeldra tar aktivt del.

Litteratur

- Agedal, Olaf. 2010. "Lystenning på graver som folkekyrkjeleg praksis." I *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*, red. Ulla Schmidt og Pål Ketil Botvar, 166-180. Oslo: Universitetsforlaget.
- Afdal, Geir. 2013. *Religion som bevegelse: læring, kunnskap og mediering*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Akerø, Hans Arne. 2002. "'Det beste er vannet!' 7 bekreftelser på dåp og dåpssamtale." I *Himmelgaven: kirkens møte med mennesker ved dåp*, red. Hans Arne Akerø og Rolf Simeon Andersen, 195-211. Oslo: Den norske kirkes presteforening.
- Akerø, Hans Arne, and Rolf Simeon Andersen. 2002. *Himmelgaven: kirkens møte med mennesker ved dåp*. Oslo: Den norske kirkes presteforening.
- Andersen, Nils Tore m.fl.. 2000. NOU 2000:26. "- til et åpent liv i tro og tillit": Dåpsopplæring i Den norske kirke. I *Norges offentlige utredninger (tidsskrift : trykt utg.)*, red. Kirke, utdannings- og forskningsdepartementet. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Informasjonsforvaltning.
- Birkedal, Erling, Heid Leganger-Krogstad, og Hans Austnaberg. 2017. "Kirkelig undervisning - hva nå? Utfordringer med religionsmangfold og lav deltakelse." *Prismet* 68 (3):259-274.
- Bispedømme, Stavanger. 2016. Årsrapport 2016. Stavanger: Den norske kyrkja.
- Bispemøtet. 1982. *Dåpspraksis og dåpsopplæring i Den norske kirke: en utredning avgitt til Bispemøtet våren 1982 med Bispemøtets vedtak og studieplan for sju samvær*. Oslo: IKO's læremidler.
- Bjørndal, Øystein. 1997. "Dåpssamtalen." I *Våre tider i Guds hånd: kirkens tjeneste ved dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd*, red. Olav Skjevesland og Berit Okkenhaug, 52-60. Oslo: Verbum.
- Fuglseth, Kåre, Elisabet Haakedal, og Ulla Schmidt. 2012. *Lokale trosopplæringsplanar: innhald og prosess*. Vol. 2012:3. Oslo: Stiftelsen kirkeforskning.
- Gaarden, Marianne. 2013. "Prædikenen som subjektiv meningsproduksjon - Forholdet mellom prædikant og kirkegænger." I *En gudstjeneste - mange perspektiver*, red. Kirstine Helboe Johansen og Jette Bendixen Rønkilde, 111-141. København: Anis.
- Hegstad, Harald. 2008. "Teologien i reformen." I *Kunnskap, opplevelse og tilhørighet: evaluering av forsøksfasen i Den norske kirkes trosopplæringsreform*, red. Otto Hauglin, Håkon Lorentzen og Sverre Dag Mogstad, 73-91. Bergen: Fagbokforlaget.
- Holdø, Cecilie. 2008. "Dåpssamtalen mellom det hellige og alminnelige: kirkens utfordringer i møte med unge foreldre i en postmoderne tid." Master, Det teologiske Menighetsfakultet.
- Høeg, Ida Marie. 2008. "'Velkommen til oss': ritualisering av livets begynnelse." PhD, Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Bergen.
- Høeg, Ida Marie. 2011. "Kjønn og folkelig dåpsteologi." *Din: tidsskrift for religion og kultur* (1):65-78.
- Høeg, Ida Marie, og Ann Kristin Gresaker. 2015. *Når det rokkes ved tradisjon og tilhørighet: nedgang i oppslutning om dåp i Oslo bispedømme*. Vol. 2015:2, *KIFO rapport (trykt utg.)*. Oslo: KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning.
- Isaksen, Sjur. 2014. "Sårbarhet og ivaretagelse. Kasualsamtalen som folkekirkens grunnleggende samtalepraksis." *Tidsskrift for Praktisk Teologi* 31 (2):36-47.
- Isaksen, Sjur. 2016. "Disse mine minste. Om dåp som omsorg." I *Beskytt øyeblikket mitt: kirkens og foreldrenes omsorg for de minste barna*, red. Tormod Kleiven, 11-24. Oslo: IKO-forlaget.
- Isaksen, Sjur, og Hilde Hodnefjeld. 2015. *Fokus: Dåp: et samtalehefte om menighetens dåpsarbeid*. 2. utg. Oslo: Iko-forlaget.
- Jansvik, Eva Marie. 2009. "Dåpssamtalen- det viktige første møte mellom foreldre og kirke." Master, Det teologiske Menighetsfakultet.
- Jørgensen, Siv. 2002. "Dåpssamling på Stiklestad. Erfaringer med felles dåpssamlinger." I *Himmelgaven: kirkens møte med mennesker ved dåp*, red. Hans Arne Akerø og Rolf Simeon Andersen, 185-193. Oslo: Den norske kirkes presteforening.
- Kirkerådet. 2010. *Gud gir - vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke.

- Kleiven, Tormod. 2016. "Dåpssamtalen. Refleksjonssted over omsorgen for barnet." I *Beskytt øyeblikket mitt: kirkens og foreldrenes omsorg for de minste barna*, red. Tormod Kleiven, 49-67. Oslo: IKO-forlaget.
- Liudden, Runar J. 2014. "Dåpssamtalen i en ny tid." *Prismet* (2):105-111.
- Reimers, Eva. 1995. "Dopet som kult og kultur: bilder av dopet i dopsamtal och föräldraintervjuer." 132 Doctoral thesis, Verbum.
- Swinton, John, and Harriet Mowat. 2006. *Practical Theology and Qualitative Research*. London: SCM Press.
- Tinderholt, Solveig. 2013. "Dåp i dag: foreldres motivasjon og opplevelse av å bringe barn til dåp - en kvalitativ empirisk undersøkelse." Master, Det teologiske Menighetsfakultet.
- Øystese, Rune. 2013. "Dåpssamtalen, en suksesshistorie?" *Prismet* 64 (3):155-171.

(skal plasserast etter sluttnotene:)

Samandrag:

Dåpssamlinga er eit viktig møtepunkt mellom dåpsforeldre og kyrkja. I artikkelen avgrensar eg meg til å undersøka korleis prest og kateket legg opp samlingane og spør korleis formidling, sosialisering og aktiv deltaking samverkar i opplegget. Artikkelen byggjer på eit empirisk materiale som er kome i stand gjennom observasjon av dåpssamlingar og kvalitative forskingsintervju i seks kyrkjelydar i to bispedømme. Fokus i presentasjonen og drøftingane er kva kunnskaps- og læringssyn som ligg under og pregar opplegget for dåpssamlingane. Sjølv om sosialisering og aktiv deltaking er ein del av dåpssamlingane, finn eg at dei er sterkt prega av det eg i artikkelen kallar formidling og utfordringa er særleg å involvera dåpsforeldra meir i dialog.

Hans Austnaberg, professor i praktisk teologi
VID vitenskapelige høgskole, Misjonsveien 24, 4024 Stavanger
hans.austnaberg@vid.no

¹ Fem var sokneprestar og ein var spesialprest. Det var to kateketar, tre kyrkjelydspedagogar og ein trusopplæringsleiar. Vidare i artikkelen omtalar eg desse av anonymitetsomsyn som «prest» og «kateket». To av prestane og tre av kateketane er kvinner. Tre prestar og fem av kateketane er 41-50 år. Ein prest og ein kateket er 51-60 år og to prestar er 60+. Alle har lang erfaring.

² I ein av kyrkjelydane hadde dei berre individuelle dåpssamtalar, noko eg ikkje bad om å få observera av forskingsetiske omsyn. I ein kyrkjelyd blei dåpssamlinga avlyst to gonger i feltarbeidsperioden. Prosjektet har fått tilråding frå Norsk Senter for Forskningsdata (nsd).

³ Swinton and Mowat 2006:46-47.

⁴ Ei utgreiing om dåpspraksis frå 1982 legg vekt på at dåpssamtalen skal gi innsikt i og forståing av kva dåpen betyr (Bispemøtet 1982:61). Utvalet som utarbeida utgreiinga om dåpsopplæring i Dnk i 2000 understrekar det å byggja relasjonar, gi støtte i foreldrerolla og at samlinga må bruka dialog og ikkje einvegskommunikasjon (Andersen 2000:12, 47). Planen for trusopplæring, *Gud gir – vi deler*, nemner dåpssamtalen éin gong, men seier at kontakten i samband med dåp er eit godt utgangspunkt for samarbeid kyrkje – heim (Kirkerådet 2010:19). Sjå Øystese 2013:161-163, som har ein meir utførleg gjennomgang av kyrkja sitt planverk.

⁵ Dåp, konfirmasjon, vigsel, gravferd.

⁶ Ida Marie Høeg har gitt fleire bidrag til dåpsforeldra sine perspektiv på dåp og kvifor dei vel å døypa/ikkje døypa barna sine, utan å gå spesifikt inn på dåpssamtalen (Høeg 2008; Høeg 2011).

⁷ Cecilie Holdø har i 2001 sjølv samla ein del materiale frå prestar si oppleving av dåpssamtalen (Holdø 2008:11), og Tinderholt leverer eit empirisk bidrag frå observasjon av tre dåpssamtalar, der det synest som meir enn eitt foreldrepar har vore til stades (Tinderholt 2013:59). Ho kallar det likevel dåpssamtale og ikkje dåpssamling.

⁸ Eg vel desse omgrepa framfor metaforane «tilegnelse», «deltagelse» og «kunnskaping» (Afdal 2013:199-200). Grunnen er særleg at Fuglseth m.fl. ser omgrepa som gjensidig utfyllande, slik eg òg gjer, medan det aspektet

ikkje synest å vera særleg til stades i bruken av metaforane. Eg oppfattar metaforane slik at «kunnskaping» gjerne blir presentert som den eigentlege forma for læring. Innhaldet i kunnskapingsmetaforen blir i liten grad dekkja gjennom omgrepa Fuglseth et.al. brukar.

⁹ Nokre gonger parafraiserer eg innhaldet i observasjonane, andre gonger siterer eg. Eg har berre delvis audioopptak av dåpssamlingane og har ikkje gjort ein ord-for-ord transkripsjon av dette materialet, men sitata er slik eg har notert dei. Eg bruker målforma elles i artikkelen i sitata.

¹⁰ Kateketen i den kyrkjelyden fortalde at ho unntaksvis var saman med presten, men ressursituasjonen gjorde at ho ikkje kunne prioritera dette, sjølv om ho gjerne ville ha møtt dåpsfamiliane på denne første samlinga.

¹¹ Eg reknar med at presten er åleine i individuelle dåpssamtalar, men auke i dåpssamlingar har gjort presten til mindre solospelar.

¹² Ein kan lura på om prestane la såpass stor vekt på dåpsteologi sidan eg var til stades og forska på det lutherske dåpssynet i trusopplæringa. Eg tvilar likevel på at dei la om undervisninga på grunn av meg. Fast manus for dåpssamlinga, som tre av dei sende meg i ettertid, tyder på at dåpsteologi er ein fast del.

¹³ Tinderholt trur prestane la så stor vekt på det praktiske i dåpssamtalene fordi dei såg for seg at dåpsforeldra ikkje var faste kyrkjegjengarar (Tinderholt 2013:49).

¹⁴ Eit kvantitativt materiale frå 2012 viser at foreldra rangerer tradisjonselement som viktigaste grunn til å døypa barnet sitt («fin tradisjon»: 87,3 %), medan teologiske element har lågare score («bli Guds barn»: 41,7%) (Høeg and Gresaker 2015:37).